

KÖNNYEN EMÉSZTHETŐ PROPAGANDA

Kiindulópontként Konsztantyin Vaginov két regénye, a **Bambocciada** (1931) és a **Harpagoniáda** (1933) szolgált. A **Bambocciada** egyik cselekményszála az apróságokat gyűjtők társaságának megszervezése köré épül, ami a **Harpagoniáda**ban folytatja tovább működését. A társaságot az hívja életre, hogy többen felfedezik: az élet a szemük előtt változik meg, s ez a változás a mindennapok legkisebb elemeit is érinti, például a csokoládék csomagolásán megjelenő ábrákat. Ebből kiindulva az egyik szereplő, Toropulo, aki maga is gyűjt minden apróságot, egy társaság megalapítását kezdeményezi. Ez, s majd a **Harpagoniáda** szereplőinek gyűjtőtevékenysége keltette fel bennem az érdeklődést, hogy vajon tényleg érdemes-e megfigyelni a csomagolások változását, ebből valóban „ki lehet-e rakni” a kor, a történelem képét, vagy ez az elképzelés megmarad a regény keretein belül. Amint megnéztem, milyenek is ezek a csomagolások, azt tapasztaltam, hogy az orosz csokoládépapírok szerepe valóban nem merül ki pusztán a „külső burkolat” biztosításában.

„Az élet a szemünk előtt változik meg, ezért azt javaslom, hogy szervezzük meg a Változó Világ Apróságait Gyűjtők Társaságát.”
 „Toropulo előtt egy múzeum képe jelent meg, melyben a csokoládépapírokat fogják kiállítani.
 –Most kijelöljük gyűjtő- és kutatómunkánk néhány ágazatát.
 1. Csokoládépapírok [...]”
 „A kiállított tárgyak ösztönözni fognak arra, hogy kialakítsunk valamilyen fogalmat az új életről. [...] Egy sajátos múzeumot fogunk létrehozni – az apróságok múzeumát.”

„[...] ezeken a málladozó galacsinokon napról napra nyomon lehetne követni versekben és karikatúrákban a forradalom egész történetét. [...] Ezért hát nem szabad visszariadni, még ha az anyag jelentéktelennek tűnik is. Meg kell őrizni minden papírcsomót. Amíg csak el nem vész minden. Minden vidék: tanyák, falvak, városok, gyűjtsetek össze mindent, aminek a harcunkhoz köze van...”

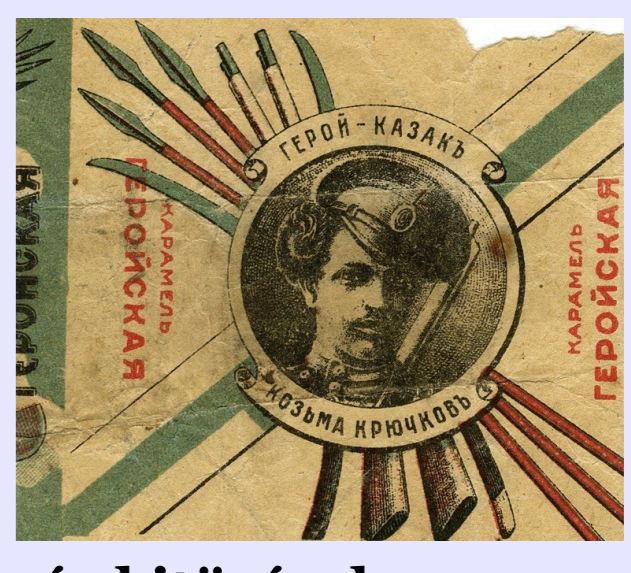
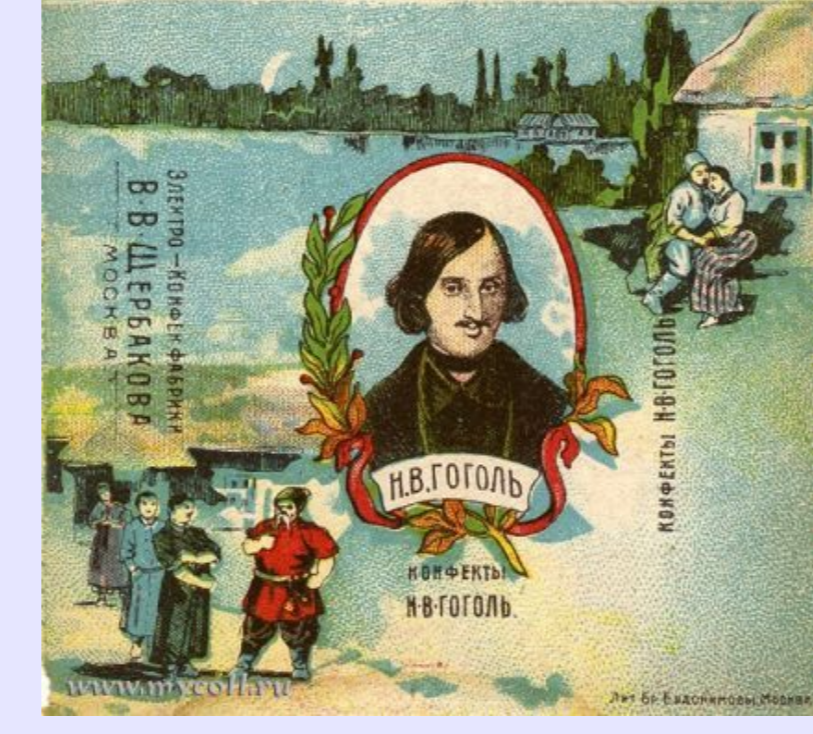
K. Vaginov: Bambocciada 1931

V. Majakovszkij: Gyűjtsétek a történelmet! 1923

1. HAGYOMÁNYOS CSOKOLÁDÉPAPÍR A CÁRI IDŐKBŐL

A csomagolásokon már az 1870-es évektől ábrázolták a cári hatalom jelképeit, az uralkodók portréját. Ebben az időben az egyik legelterjedtebb márkanév a **Cári** volt. A csomagolások sajátos tükörként működtek: megjelentek rajtuk az orosz történelem jubileumai. Külön szériát adtak ki a Romanov dinasztia uralkodásának 300. évfordulója tiszteletére – a **Kromszkij gyárában** (Harkov) készült csomagolás Mihail Fjodorovicsot, az első Romanov uralkodót ábrázolja.

A művészetnek is adóztak a gyárosok: 1896-ban került forgalomba az **Orosz képzőművészek és festményeik** elnevezésű „ismeretterjesztő” széria, 1910-ben pedig **Gogol** születésének századik évfordulóját ünnepelték, minek kapcsán több gyár is Gogol szériát adott ki az író tiszteletére.

2. ÚJ RENDSZER. FORRADALOM, NEP

1917 után a gyárakat államosították és átnevezték. **Einem gyára** a **Vörös Október** nevet kapta, a **Siou & Co.** a **Boļevikot**. Nem maradhattak meg a különböző csokoládéfajták nevei sem. Eltűnt minden, ami a cári rendszer emlékét hordozta magában. 1921 után ismét egyre nagyobb figyelmet fordítottak a csomagolásra. A **Boļevik** csokoládégyár **Iljics csokoládét** kezdett forgalmazni, a **Vörös Október** gyár **Proletár** szériájának ábrázolásai közé Lunacsarszkij portréja is bekerült.

Nagy hangsúlyt fektettek arra, hogy a munkásosztály és az új világ új jelképei is megjelenjenek a csomagolásokon. Megkezdődött az új szériák gyártása: **Vörös Hajnal**, **Vörös Moszkva**, **Köztársasági csokoládé**. A szimbolikus névválasztást könnyen érthető képi ábrázolással egészítették ki.

Az írástudatlanság felszámolásának programja is megjelent a csomagolásokon. A **Vörös Október** gyár elindította a **Népi csokoládé** sorozatot, melynek képei a falusi emberek oktatását, az analfabetizmus felszámolását hirdették. Ehhez a sorozathoz tartoznak a **Kultúra bölcsője**, a **Város kapcsolata a faluval** nevű csokoládék. A **Népi** elnevezésű csokoládé olyan elterjedté vált, mint a forradalom előtt a **Cári** csokoládé.

3. MAJAKOVSKIJ ÉS A REKLÁM (1923)

„Az agitáció erejét kitűnően ismerjük. [...] A burzsoázia ismeri a reklám erejét. A reklám ipari, kereskedelmi agitáció. [...] a termékek népszerűsítése érdekében minden, az ellenség által használt fegyvert, így a reklámot is, alkalmazni kell. [...] A reklám – a dolog neve. [...] A Szovjetunióban mindennek a proletariátus javát kell szolgálnia. Gondolkozzatok a reklámról!”

Traktor*
 A paraszti gondolkodásnak ideje a traktorhoz hozzászokni, És a földet nem történelem előtti faekével megmunkálni.
 (*Szabad fordítás, a továbbiakban is. - S. H.)

Villamos
 Ne zötyögj a régivel, Zárkózz fel az újjal: Vezessen a villamos A faluból a városához.

Kilogramm
 Gyalázat, ha ezt nem érted: A kilót ezer grammal méred. Nézd, itt ábrázoltatik a kiló, Tömege 2,5 fonthoz hasonló.

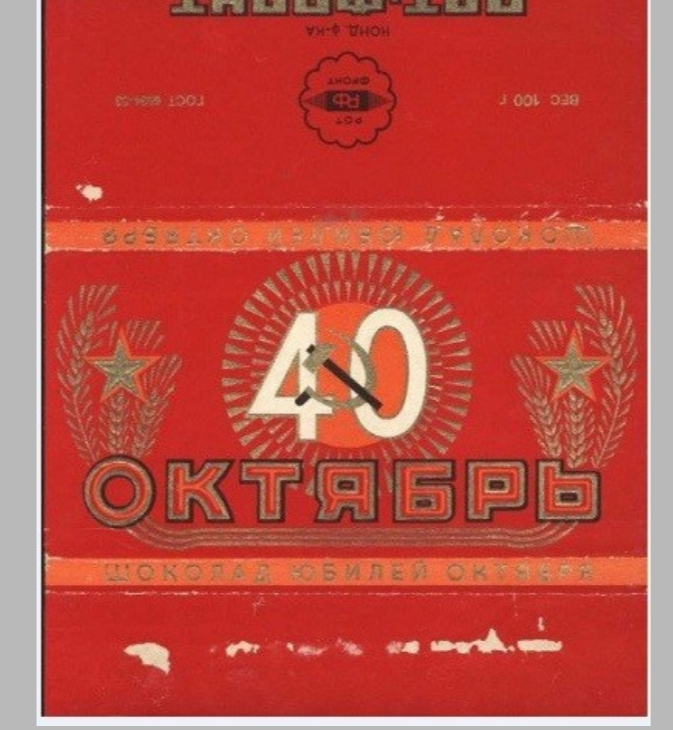
Liter
 Szintén nem kell ahhoz sok ész, Hogy a folyadékot literben mérd. Az egyszerűség kedvéért jegyezd meg: Egy tucat liter fér egy vederbe.

V. Majakovszkij: Az agitáció és a reklám, 1923

A **Vörös Hadsereg csillaga csokoládé**. Rajta számozott versikék, egytől tizenkettőig, melyek összeolvasva egy történetet adnak ki. Mind a szöveg, mind a képi ábrázolás az Orosz Távirati Űgynökség megbízásából Majakovszkij által készített ún. ROSZTA-ablakok stílusát idézi.

4. A SZOVJET STÍLUS

A már megszilárdult rendszer új hősei: az pionírok és az „októberisták” is megjelentek a csomagolásokon. A **Vörös Október** gyár **Fiatal Úttörő** sorozatot hozott forgalomba. A rigai **Június 17-e gyár** (eredetileg **Staburadze**) kétnyelvű csomagolást adott ki. A gyár új neve arra utal, hogy a Vörös Hadsereg 1940. június 17-én foglalta el a lett fővárost.

A II. világháborút követően **Babajev** gyára megkezdte a **Győzelem** csokoládészéria gyártását. A csomagolást orosz és angol nyelvű felirattal, valamint a szövetségesek zászláival díszítették. Ezt követte az októberi forradalom harminc-, majd negyvenéves évfordulójának ünneplése – természetesen a csokoládék csomagolásán is.

„A kiállított tárgyak ösztönözni fognak arra, hogy kialakítsunk valamilyen fogalmat az új életről. Egy sajátos múzeumot fogunk létrehozni...” - írta Vaginov 1931-ben.
 2017. március 24-én kiállítás nyílt Izmajlovóban **Édesipari PR, avagy a XX. század történelme csokoládépapírokon** címmel.

Sipos Hédi Anna, SZTE-BTK hedi.anna.sipos@gmail.com Konzulens: Tóth Szergej

Majakovszkij Vlagyimir: Oroszország, a művészet és mi. Sovinsz Kladó, Budapest, 1979.
 Vaginov Konsztantyin: Bambocciada. In: Kozlinaja pesny. Romancsi, Izd-vo: Sovremennik, Moszka, 1991.
 Kozma Krjuszkov: Szovjetkij stíl. Istoriya i isztok. Moszka, 2015.
 Kozma Krjuszkov: Vrelya i veshi. Red. grupa: V. Zuceva, T. Sesseeva, N. Ivanova. Izd-vo: Avangard, Astrsel, 2011.